

ISBN: 978-625-7303-05-7

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 398

Felsefe-Bilim

Yayın Yönetmeni
Furkan Çalışkan

Dizi Editörü
Yusuf Genç

Yayıma Hazırlayan
Elmin Aliyev

Düzeltili
Samet Tınas

Kapak
Harun Tan

Mizanpaj
Nilgün Sönmez

1. BASKI

Ocak 2021
İstanbul

Ketebe Yayınları
Sertifika No. 34989
Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212.612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad.
No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok
Kat: 2 34310 Haramidere -
Avcılar / İstanbul Sertifika No: 44452
Tel: 212.412 17 00

Kapak görseli: Gülnihal Küpeli, Esrar (70x100 cm).

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A. Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Pratik Felsefenin Yeniden İnşası
Ahlâkîliğin Doğası

Ö M E R T Ü R K E R

KETEBE

Ömer Türker

1997 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1999 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Mukatil b. Süleyman'ın Tevil Anlayışı" başlıklı, erken dönem Kur'an tefsirinin bilgi teorisi açısından teorik çerçevesini inceleyen yüksek lisans tezini tamamladı. 2006 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Seyyid Şerif el-Cürcânî'nin Tevil Anlayışı: Yorumun Metafizik, Mantıkî ve Dilbilimsel Temelleri" başlıklı doktora tezini tamamladı. 2005 ve 2012 tarihileri arasında İSAM'da araştırmacı olarak çalıştı. Nisan 2012'den itibaren Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Felsefesi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak göreve başladı ve halen bu görevini sürdürmektedir. *İbn Sînâ Felsefesinde Metafizik Bilginin İmkânı, İslam'da Metafizik Düşünce, Erken Dönem Tefsirlerinde Tevil Sorunu, Varlık Nedir?, Ahlâk, Anlamı Tamamlamak, İslam Düşüncesi Kelam Felsefe Tasavvuf, İslam Felsefesine Konusal Giriş* başlıklı kitaplarının yanı sıra Fârâbî, İbn Sînâ, Gazzâlî, Fahreddin Râzî ve Seyyid Şerif Cürcânî gibi önde gelen filozof ve düşünürlerden çevirileri bulunan Ömer Türker'in çalışmaları, metafizik ve bilgi teorisi üzerine yoğunlaşmıştır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Giriş	
Ahlâkın Bilim Olma Süreci Niçin Tamamlanamamıştır?	9
1. Ahlâk Vasfının Dolayımsızlığı ve Kapsamı	17
2. Ahlâkîliğe İlişkin Araştırma Yapan Bir Bilimin Konu ve Kapsam Bakımından Tümeiliği	31
3. Vasıtalı ve Vasıtasız İrâdî Fiiller	39
4. Vasat ve Uygunluk Ölçütü Arasındaki İlişki	49
5. Ahlâkî Anlamın Özdeşliği.....	65
6. Ahlâkî Öznenin Birliğı veya Özdeşliği	79
7. Ahlâkî Anlamın Daraltılması	113

ÖNSÖZ

İnsan irâdesiyle meydana gelen varlık alanı, bizim de tanıdığı olduğumuz geç modern dönemde bir bütün olarak kriz yaşamaktadır. Öteden beri Batı'yla karşılaşma tecrübesinin, Batı dışı toplumlarda derin krizlere yol açtığı düşünülür. Kriz eksenlikle Batı karşısında siyasî ve kültürel mağlubiyetin yarattığı çok yönlü yıkıntıya bağlanır. Fakat ilerleyen zaman gösterdi ki krizin sebebi, Batı dışı toplumların siyasî ve kültürel mağlubiyeti değildir. Bu toplumlar, galiplere benzediklerinde kriz sadece devam etmemekte daha da derinleşmektedir. Çünkü bir toplumun kültürel olarak galip ya da mağlup oluşundan tamamen bağımsız şekilde pratik hayatı inşa eden ilkelere kaynaklık eden Batı felsefesinin kendisi, krizi diğer toplumlardan daha derin yaşamaktadır. İnsan idrakine açılan bütün alanlara uzanan bu kriz, genel olarak, “Neyi yapmalıyım?” ve “Niçin yapmalıyım?” sorularının, hayatın maddî şartlarına ve insanın maddî arzularına indirgenerek ele alınmasının ortaya çıkardığı bir *unutkanlık* hâli olarak ifade edilebilir. Toplumların sorun çözme becerileri vardır ve kimi zaman krizler, çözümlerin oluşturduğu hissizlik ortamında nihai bir çözüme kavuşmuş gibi görünebilir. Fakat bu kriz, insan hayatının

maddî şartlarının daha elverişli hâle getirilmesinin sağladığı konformizme feda edilemeyecek kadar yıkıcı ve ivedi bir sorun hâline gelmiştir.

İnsanın metafizik anlamda mesul veya mükellef bir varlık olduğu düşüncesini yeniden kazanarak, insanî varlık alanını bu düşünce doğrultusunda bilimsel bir çalışmanın konusu hâline getirmediğimiz takdirde fikrî seviyede bu sorunun üstesinden gelmek de mümkün görünmemektedir. Bu, hiç kuşkusuz İslam ve Batı düşünce geleneklerinde insanî varlık hakkında ortaya konan görüş ve teorileri yeniden temellük ederek her iki düşünce geleneğinin içinde bulunduğumuz krize imkân veren, yol açan veya duçar eden sorunlarını olabildiğince ayrıntılı şekilde tartışmayı ve aşmayı gerektirmektedir. Bu, hem insan olarak kendimize ilişkin tefekkürümüzün icap ettiği bir vecibedir hem de Müslüman olarak var olabilmek için ihtiyaç duyduğumuz fikrî zeminin yeniden inşası için kaçınılmaz bir mükellefiyettir. Elinizdeki kitap, böylesi bir düşünceden hareketle yeniden inşa etmeyi düşündüğüm pratik felsefe serisinin ilk halkasını oluşturmaktadır.

Kitabın taslak hâlini muhterem dostlarım A. Ayhan Çitil ve Yunus Cengiz baştan sona okuyup görüş ve eleştirilerini ilettiler. Sevgili dostum Lütfi Sunar girişi okuyarak tashih, öneri ve eleştirilerini ilettiler. Kendilerine minnettarım. Onların eleştirilerinin en azından bir kısmını izale edecek ilave ve tashih yaptığımı sanıyorum. Ketebe Yayınları'ndan çıkan diğer kitaplarımda olduğu gibi bu kitabın da yayın sürecini yöneten sevgili Yusuf Genç'e ve yayında emeği geçen diğer yayınevi çalışanlarına teşekkür ediyorum. Maksadım, ahlâkın ana yurdunu herkesten önce kendim için yeniden keşfetmektir. Şayet okurlar da benimle ortak bir zeminde buluşursa bahtiyar olurum.

Ömer Türker

GİRİŞ

AHLÂKIN BİLİM OLMA SÜRECİ NİÇİN TAMAMLANAMAMIŞTIR?

Genel olarak Müslüman ve Batılı düşünürler; ahlâkî öznenin mahiyeti, ahlâkın metafizik temeli, ahlâkî bilginin değeri, ahlâkî yetkinlik ve zaafların tahlili hususunda oldukça verimli çalışmalar yapmıştır. Platon, Aristoteles, Fârâbî, Gazzâlî ve Kant gibi ahlâk düşüncesi tarihinde etkili olmuş düşünürlerin eserleri incelendiğinde şimdiye kadar yaşayan filozofların ahlâkî incelemelerinin esas itibariyle iki yöne yoğunlaştığı görülür.

Birincisi, ahlâkî bilincin oluşum sürecinin olabildiğince uygun bir tahlilidir. Bu çaba, Platon'dan modern döneme kadar bütün ahlâk düşünürlerinde görülür. İslam düşünce tarihinde birbirinden bağımsız şekilde kelâm ve felsefe geleneklerinde ahlâkî bilgilerimizin oluşum süreci ve ahlâkî öncüllerimizin kaynağı üzerine araştırma yapılmıştır. Bilhassa erken Mutezîlîler ahlâkî bilincimizin içeriği hakkında modernleşme tecrübesine kadar devam eden oldukça